

Archeo-rapport 429

Het archeologisch onderzoek aan de Weg op Halen te Geetbets

Vanessa Vander Ginst

Tienen, 2018
Studiebureau Archeologie bvba

Archeo-rapport 429

**Het archeologisch onderzoek aan de Weg op Halen te
Geetbets**

Vanessa Vander Ginst

**Tienen, 2018
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 429
Het archeologisch onderzoek aan de Weg op Halen te Geetbets

Opdrachtgever:	Heerlijckyt van Elsmeren Renotec nv
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Leidinggevend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2018/12.825/2

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2018, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Site	Geetbets – Weg op Halen
Locatie	Provincie Vlaams-Brabant, Gemeente Geetbets, Weg op Halen
Oppervlakte projectgebied	1,287 ha
Kadastergegevens	Afdeling 1: Sectie A: perceelsnummers: 169, 170a, 172e, 175d, 180g2 en 180s2
Opdrachtgever	Heerlijckyt van Elsmeren Weg op Halen 2, 3450 Geetbets
Vergunningsnummer	2016/176
Vergunningshouder	Vanessa Vander Ginst
Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Geetbets, Weg op Halen, Heerlijckyt van Elsmeren
Termijn veldwerk	7 april 2016 t.e.m. 21 november 2016
Aard van de bedreiging	Graafwerken in de gebouwen en in de onmiddellijke omgeving ervan
Archeologische verwachting	Voormalige leen van de hertogen van Brabant, voor het eerst vermeld in 1365.
Wetenschappelijke begeleiding	Geen

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Inleiding	p.
1.1	Algemeen	p.
1.2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	p.
1.3	Archeologische en historische voorkennis	p.
1.4	Onderzoeksopdracht en vraagstellingen	p.
Hoofdstuk 2	Werkmethode	p.
Hoofdstuk 3	Analyse	p.
3.1	Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw	p.
3.2	Het sporen- en vondstenbestand	p.
Hoofdstuk 4	Synthese	p.
4.1	Interpretatie en datering	p.
4.2	Beantwoording onderzoeksvragen	p.
Hoofdstuk 5	Besluit	p.
	Bibliografie	p.
	Bijlagen (CD-rom)	

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemeen

Wegens graafwerken in de noordelijke zone van de Heerlijckyt van Elsmereen heeft Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningnummer 2016/176) op een terrein met een oppervlakte van 1,287 ha gelegen aan de Weg op Halen te Geetbets (Vlaams-Brabant). Het veldwerk werd gefaseerd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba van 7 april 2016 t.e.m. 21 november 2016.

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het terrein is gelegen in een landelijke context op circa 3 m ten noordoosten van het stadscentrum van Geetbets (fig. 1.1) en is kadastraal gekend als afdeling 1, sectie A, percelen 169, 170a, 172e, 175d, 180g2 en 180s2 (fig. 1.2). De percelen bestonden op het moment van onderzoek uit het Kasteel van Elsmereen met omringend terrein en vijver. Geo-archeologisch gezien is het projectgebied gesitueerd in de (zand)leemstreek (fig. 1.3).

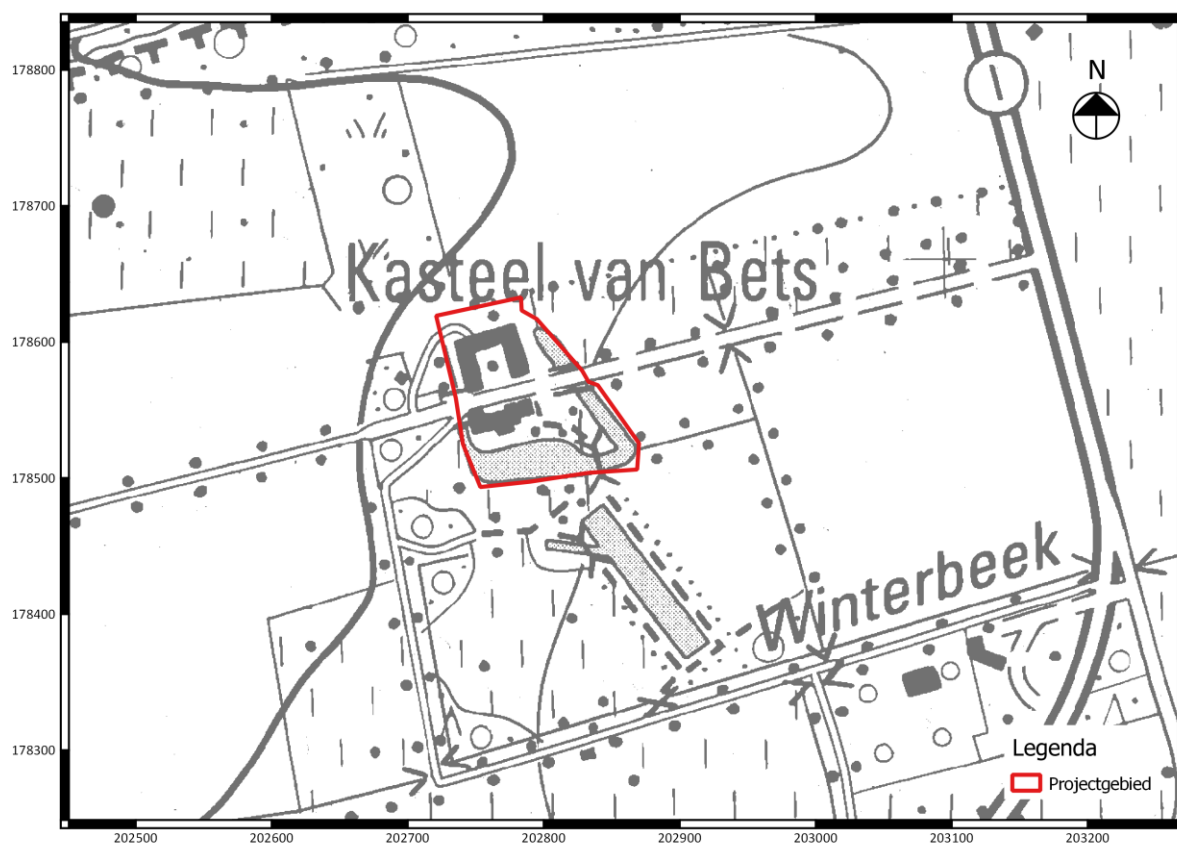

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

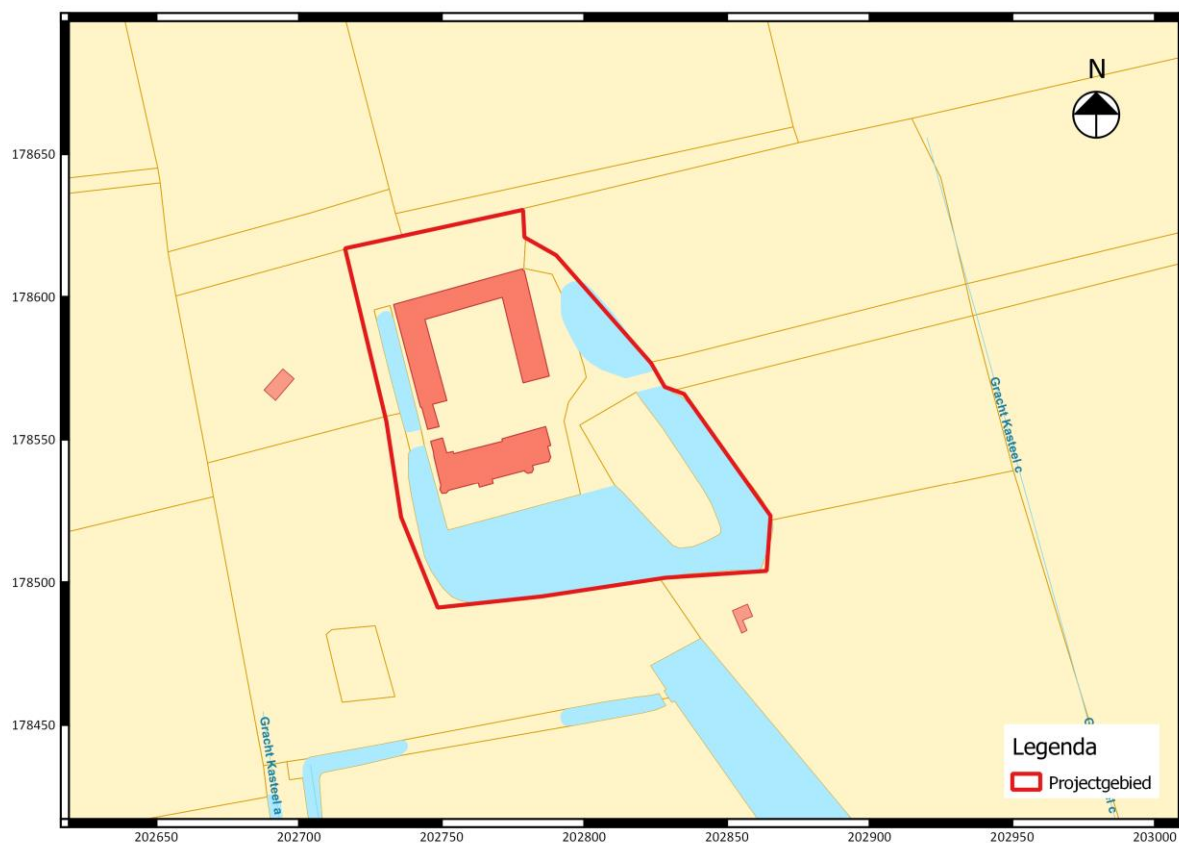

Fig. 1.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

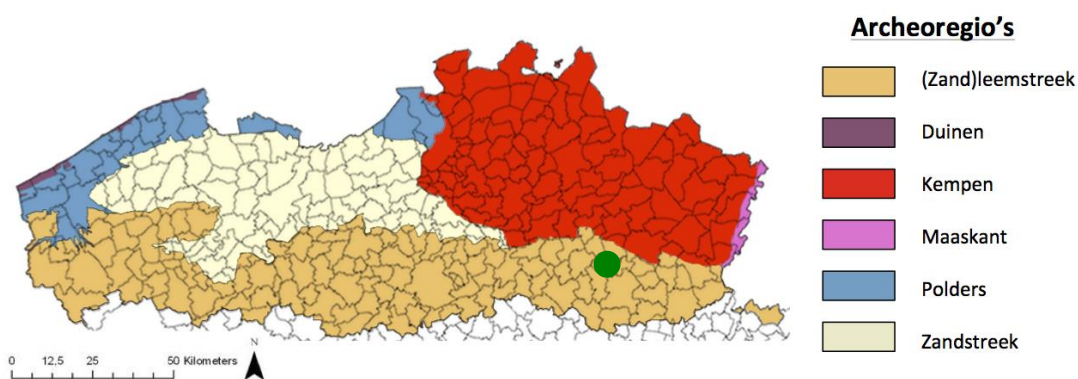

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's¹.

1.3 Archeologische en historische voorkennis

De kasteelsite van Bets (Heerlijckyt van Elsmeren) is beschermd als monument sinds 21-12-2006.

¹ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

De Heerlijckyt van Elsmere(n) is volgens de gegevens in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) en de inventaris van Onroerend Erfgoed het eerst vermeld in 1365 als het “Thof ter Elsemer” (CAI 20106)^{2,3}; andere bronnen situeren de eerste vermelding in 1299 als “Castro de Bece” waarbij het diende als een versterking aan de Gete voor het hertogdom Brabant⁴. In deze initiële vorm bestond het uit een donjon en bijgebouwen. De naam Elsmere(n) duikt voor het eerst op in 1312 wanneer de gelijknamige familie de heerlijkheid in hun bezit krijgen. De donjon werd vervangen door een gotisch kasteel in witte natuursteen. Het feudale hof werd in 1667 afgebroken en door het huidige kasteelcomplex vervangen. Van 1699 tot 2004 was de familie de Rijckman de Betz eigenaar van het terrein en deze bouwden in het begin van de 19de eeuw het huidige boerderijgedeelte en restaureerde het kasteel in de jaren '20 en '90. Heden ten dagen wordt het domein gebruikt als leer- en ontmoetingscentrum.⁵

Verder zijn er in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) twee archeologische vindplaatsen aangetroffen die zich in de nabijheid van het projectgebied gesitueerd. CAI 165399 betreft vondsten uit de Romeinse tijd die zijn gevonden tijdens een archeologische veldprospectie door Jan Claesen. Het gaat hier om twee Romeinse munten, een aardewerkconcentratie, dakpanfragmenten en ijzerzandsteenbrokken. CAI 163579 staat foutief in de database (betreft een site in Opglabbeek).

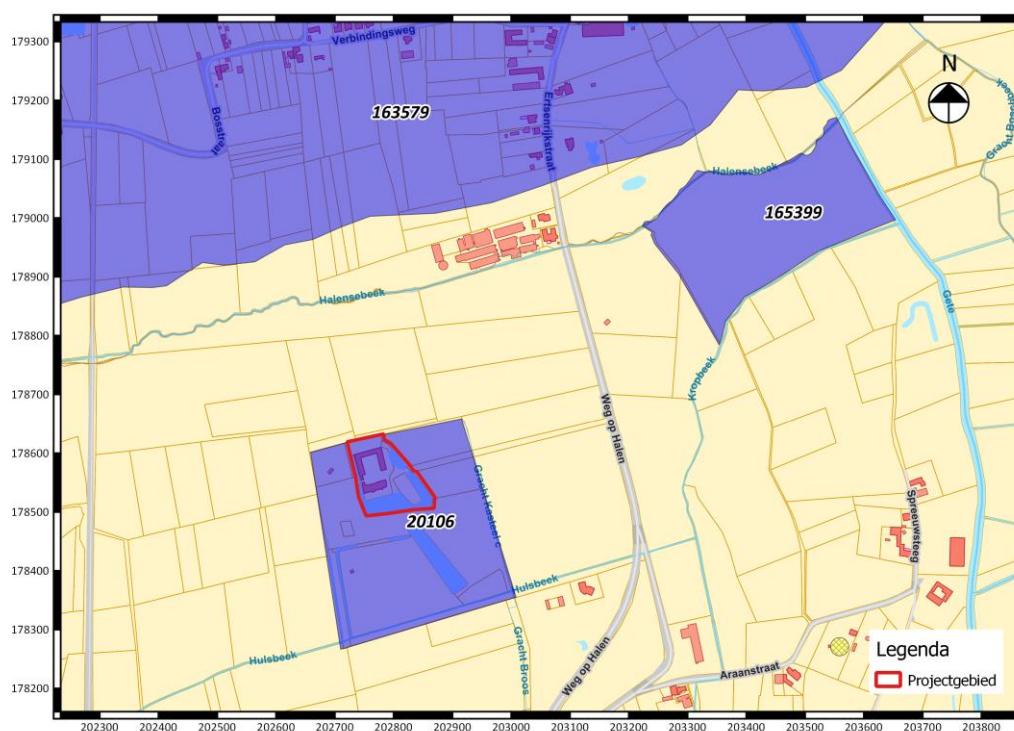

Fig. 1.4: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied⁶.

² Genicot L.F., Van Aerschot S., De Crombrugge A., Sansen H. & Vanhove J. 1971. Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen, Architectuur, Provincie Brabant, Arrondissement Leuven. *Bouwen door de eeuwen heen 1*: 113 en <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/134170>

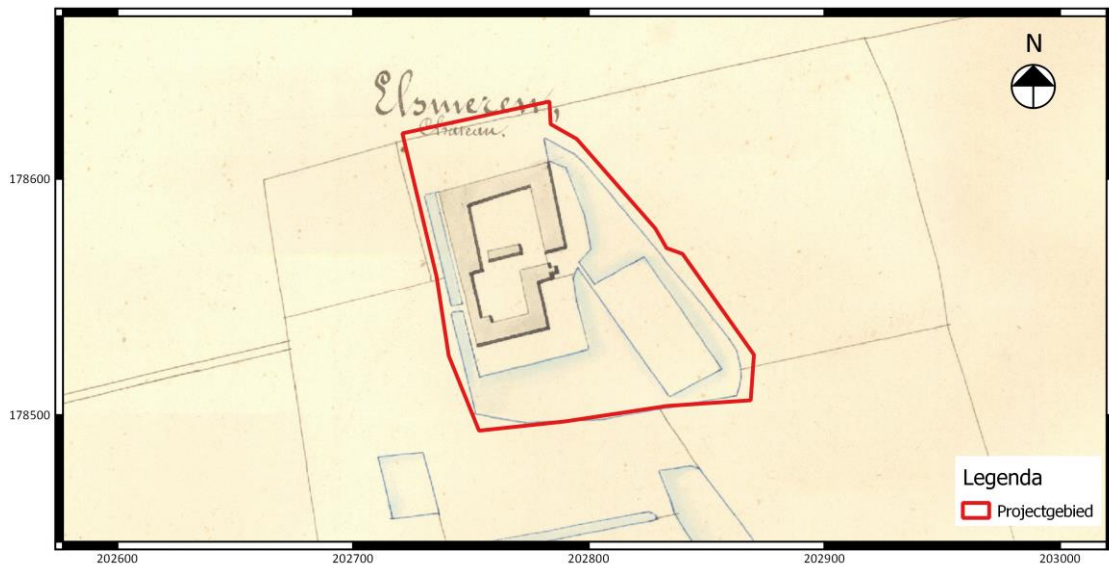
³ Deneef R. 2008. Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Vlaams-Brabant. Zuidoostelijk Brabant-Haspengouw. Geetbets, Hoegaarden, Kortenaeken, Landen, Linter, Tienen, Zoutleeuw. *Monumenten en Landschappen Cahier 16*: 21-25.

⁴ Geschiedkundige kring Geetbets 2012. *Het kasteel van Geetbets – De oude heerlijkheid Elsmere(n) – Geschiedenis – Gebouwen – Bewoners*.

⁵ Ibid.

⁶ www.agiv.be

Zowel op de Ferrariskaart (1771-1777) als de Atlas der Buurtwegen (ca. 1841) en de Popp-kaart (1842-1879) staat de Heerlijckyt van Elsmereen afgebeeld met diens gracht en vijver (fig. 1.5). Zowel de vorm van de gebouwen als deze van de omringende vijvers is verschillend op de Ferrariskaart tegenover de weergave op de Atlas der Buurtwegen en de Poppkaart.

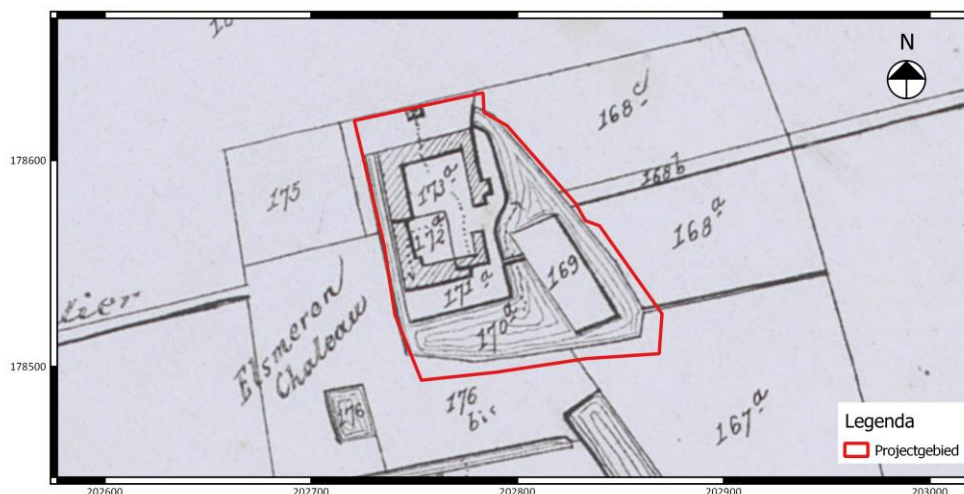

Fig. 1.5: Evolutie van het landgebruik ter hoogte van het projectgebied op basis van historische kaarten (v.b.n.o. Ferrariskaart, Atlas der Buurtwegen, Popпкаart).

1.4 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen

De vraagstelling van het onderzoek zal gericht zijn op de bouw- en occupatiegeschiedenis van de Heerlijckyt Elsmereon. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de relatie tussen de bestaande gebouwen en het aanwezig archeologisch erfgoed?
- Zijn er middeleeuwse sporen en structuren aanwezig? Zo ja, wat is hun onderlinge samenhang?
- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, wat is de conserveringsgraad en wat is het natuurwetenschappelijk informatie potentieel?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners van de Heerlijckyt Elsmereon gedurende de verschillende bewoningfases?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Zijn er restanten van een motte aanwezig?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de geschiedenis/ontwikkeling van de Heerlijckyt Elsmereon?

Hoofdstuk 2 Werkmethode

In het kader van restauratie in de noordelijke zone van de *Heerlijckyt* werd in twee zones binnen verdiept, namelijk in de houtschuur en in de hoekschuur.

Verder werden in functie van de heraanleg van het binnenplein met vernieuwing van de riolering de kasseien van de noordelijke tuinpaden opgebroken (fig. 2.1 en 2.2).

Zowel in de gebouwen als buiten bedroeg de afgraving ca. 30 tot 40 cm onder maaiveld.

De uitgravingen gebeurden door de aannemer onder archeologisch toezicht.

Fig. 2.1: Werkzone buiten.

Fig. 2.3: Afgravingen buiten.

Hoofdstuk 3 Analyse

3.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

De zone van het projectgebied staat op de bodemkaart aangeduid als bebouwde zone en is bijgevolg niet gekarteerd. In de omgeving komen zandleemgronden voor (Lhc, Ldc en Lecz).

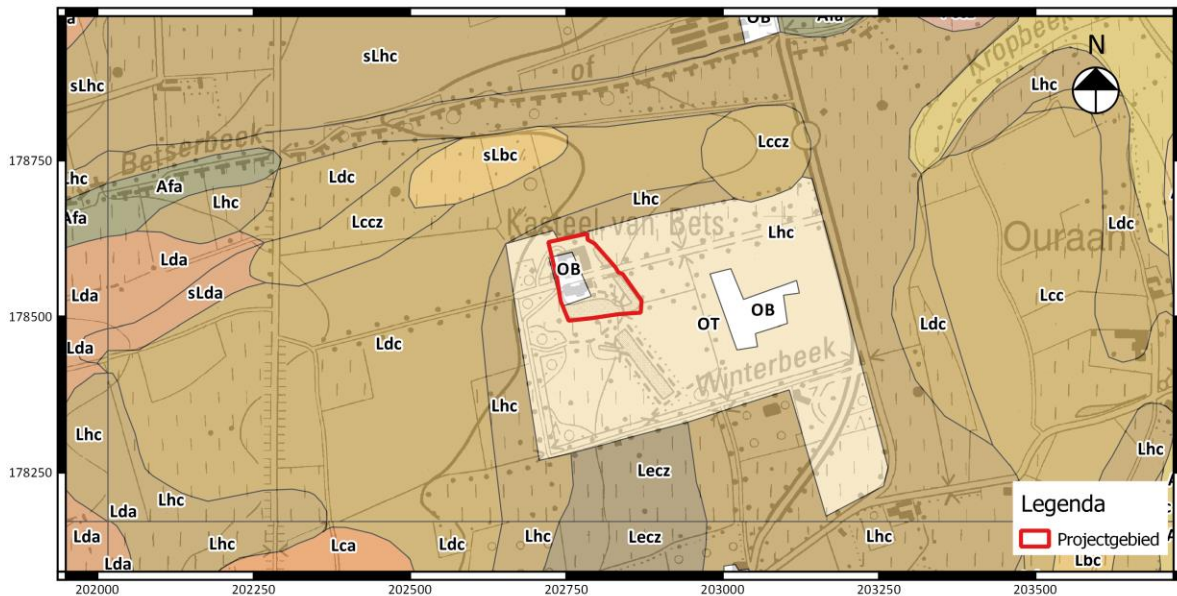

Fig. 3.1: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

3.2 Het sporen- en vondstenbestand

Er werden bij de werken noch in de houtschuur, noch in de hoekschuur, noch buiten archeologisch relevante sporen of structuren aangetroffen (fig. 3.2 tem 3.8).

Over de volledige oppervlakte werd een geroerde laag aangetroffen. De natuurlijke ondergrond werd nergens bereikt.

In het noordwesten van de hoekschuur werd een vrij dikke betonplaat aangetroffen die reeds lager lag dan het vereiste niveau van de uitgravingen.

Fig. 3.2: De houtschuur.

Fig. 3.3: De houtschuur.

Fig. 3.4: De hoekschuur.

Fig. 3.5: Betonplaat en stookolietank in de hoekschuur.

Fig. 3.6: verwijderde kasseien voor de houtschuur.

Fig. 3.7: Verwijderde kasseien tussen de houtschuur en de hoekschuur.

Fig. 3.8: Verwijderde kasseien tussen de houtschuur en de hoekschuur.

Hoofdstuk 4 Synthese

4.1 Interpretatie en datering

Er werden bij de werken noch in de houtschuur, noch in de hoekschuur, noch buiten archeologisch relevante sporen of structuren aangetroffen.

Over de volledige oppervlakte werd een geroerde laag aangetroffen. De natuurlijke ondergrond werd nergens bereikt.

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

De vraagstelling van het onderzoek zal gericht zijn op de bouw- en occupatiegeschiedenis van de Heerlijckyt Elsmeren. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- *Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?*
- *Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?*
- *Wat is de relatie tussen de bestaande gebouwen en het aanwezig archeologisch erfgoed?*
- *Zijn er middeleeuwse sporen en structuren aanwezig? Zo ja, wat is hun onderlinge samenhang?*
- *Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, wat is de conserveringsgraad en wat is het natuurwetenschappelijk informatie potentieel?*
- *Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners van de Heerlijckyt Elsmeren gedurende de verschillende bewoningfases?*
- *Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?*
- *Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?*
- *Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?*
- *Zijn er restanten van een motte aanwezig?*
- *Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de geschiedenis/ontwikkeling van de Heerlijckyt Elsmeren?*

Niet van toepassing

